

»Za izgradnjo miru spoštuj manjšine!«

Deželno tajništvo Slovenske skupnosti je z brzojavko vatikanskemu državnemu tajniku kardinalu Agostinu Casaroliju izrazilo hvaležnost papežu Janezu Pavlu II. za vsebino spomenice ob prihodnjem 22. svetovnem dnevu miru, ki ga bo katoliška Cerkev skupno z ljudmi dobre volje praznovala 1. januarja. Prihodnji dan miru bo v znamenju gesla »Za izgradnjo miru spoštuj manjšine!«.

V tiskovnem poročilu SSK je rečeno, da je ta prvi cerkveni dokument, ki je v celoti posvečen manjšinam, izredno pomemben. Varstvo manjšin postavlja med bistvena vprašanja sodobnega sveta in pogoje za resnični mir. Spoštovanje manjšin je preizkusni kamen omikanosti vsake družbe. V dokumentu se narodnostne in jezikovne razlike poudarjajo kot splošna obogatitev, ne pa razlog za ločevanje. Papež poudarja tudi pomen sožitja, sodelovanja vseh za skupno dobro. Priznanje daje bolečini manjšin in njihovemu upravičenemu ponosu.

V dokumentu je jasno odklanjanje nasilja in terorizma pri reševanju nerešenih vprašanj zapostavljajnih manjšin, obsoja pa se tudi morebitna nedejavna »vdanost v usodo«. Pri večini in manjšini sta nujna dialog in pripravljenost na pogajanja.

Nekoliko nedodelana ostaja misel o tem, da mora manjšinska skupnost spoštovati izbire svojih članov, tudi če bi se, na primer, odločili za »prestop« v večinsko skupnost. Človeka je treba seveda spoštovati, moglo pa bi se razpravljati o etičnosti take izbire.

Izredno pomembni pa so nekateri poudarki, ki so povsem v skladu s sodobnim gledanjem na manjšinsko varstvo. Papežev dokument govori o potrebi, da država sprejema izrecne zaščitne ukrepe, saj velikokrat ni dovolj jamčiti, da ni formalnih diskriminacij. Zaščita ne sme biti le individualna, temveč tudi skupinska. V prizadevanjih za dejansko enakopravnost in premoščanje predsodkov je potreben napor vseh, oblasti in vseh članov družbe. Manjšinam je treba omogočiti sodelovanje v javnem življenju in stike z ostalimi deli naroda preko meje. Končno, poudarja deželno tajništvo Slovenske skupnosti, ogrožanje obstoja kake manjšine po papeževem mnenju ne nastopi le takrat, ko kdo načrtuje ali opravlja rododomor, temveč tudi, ko

dalje na 2. strani ■

Korošci in Primorci za ustanovitev stalne konference zastopnikov narodnih manjšin

Koroška enotna lista in Slovenska skupnost predlagata ustanovitev stalne konference zastopnikov narodnih manjšin v okviru Delovne skupnosti Alpe-Jadran. To je ena izmed pobud, do katere so prišli predstavniki SSK, Narodnega sveta koroških Slovencev in KEL med srečanjem, ki so ga imeli v Tinjah na Koroškem 7. in 8. decembra.

Šlo je za tradicionalno srečanje med primorskimi in koroškimi zagovorniki samostojnega političnega nastopanja, ki pa je tokrat krenilo od golega medsebojnega informiranja in razprave o skupnih problemih k enotnim političnim pobudam.

Slovenska skupnost je prepričana, da je treba na nerešena manjšinska vprašanja opozoriti evropsko javnost. Evropski parlament in Evropski svet sta — tudi preko italijanskih članov — že pokazala večjo odprtost do manjšinskih vprašanj kot italijanske oblasti. Na to protislovje je treba jasno opozoriti in zahtevati, da ubere Italija pravo evropsko pot.

V okvir seznanjanja Evrope z našim položajem sodi obisk, ki ga je deželni svetovalec SSK Bojan Brezigar 7. decembra opravil v spremstvu koroškega državnega poslanca Karla Smolleja pri predsedniku avstrijskega parlamenta na Dunaju dr. Leopoldu Gratzu. Brezigar je obiskal tudi italijanskega veleposlanika na Dunaju dr.

Alessandra Quaronija in ga informiral o položaju Slovencev v Furlaniji-Juljski krajini.

V Tinjah so delegacijo SSK sestavljali deželni tajnik Ivo Jevnikar, deželni predsednik Marjan Terpin, deželni svetovalec Bojan Brezigar in še osem članov deželne tajništva. V koroški delegaciji so bili predsednik NSKS dr. Matevž Grilc, drž. poslanec Karel Smolle, predsednik krščanske kulturne zveze dr. Janko Zerzer, predsednik Kluba koroških občinskih odbornikov Fric Kumer in drugi predstavniki.

Koroški gostitelji so med drugim poudarili, da bodo na koroških deželnih volitvah, ki jih bodo predčasno izvedli 12. marca, ponovili skupni nastop KEL in Zelene alternativne liste, ki je že obrodil Smollejevo izvolitev v parlament. Zaradi koroške razdeljenosti volilnih okrožij pa bo boj za deželnozborskega poslanca zelo naporen.

Udeleženci so na probleme Slovencev v Italiji z brzojavko opozorili italijanskega zunanjega ministra Andreottija.

Srečanje se je končalo s tiskovno konferenco v Celovcu in z udeležbo na osrednji slovenski kulturni prireditvi v Celovcu. Na pobudo Krščanske kulturne zveze je namreč v osrednjem gledališču koroškega glavnega mesta gostovalo Slovensko stalno gledališče iz Trsta s Cankarjevim Kraljem na Betajnovi.

Arafat uspešno nastopil v Ženevi

Ameriška vlada ni dovolila, da bi palestinski voditelj Arafat stopil na ameriška tla in govoril pred glavnim zborom Združenih narodov v New Yorku. Ukrep washingtonske vlade je imel za posledico, da je glavni zbor OZN izjemoma zasedal v Ženevi in uro ter 20 minut poslušal izvajanja predsednika Organizacije za osvoboditev Palestine. Delegati so govornika na koncu nagradili z burnim ploskanjem. Predstavniki Izraela ni bilo v dvorani. Priznati je treba, da je bil nastop palestinskega voditelja v Ženevi učinkovit in po mnenju opazovalcev bolj uspešen od nastopa, ki bi ga Arafat imel v New Yorku. S propagandnega stališča je torej ukrep ameriške vlade učinkoval kot bumerang,

zato se mnogi sprašujejo, koliko časa bo Washington še mogel ignorirati Organizacijo za osvoboditev Palestine, potem ko jo ogromna večina držav na svetu priznava kot zakonito predstavnicu palestinskega ljudstva. Tudi po Arafatovem nastopu v Ženevi se je izkazalo, da je doma ameriška vlada nekakšen ujetnik mogočnih judovskih skupin pritiska in posredno tudi ujetnik skrajnih izraelskih političnih sil s sedanjim ministrskim predsednikom Shamirjem na čelu.

Kaj je dejal Arafat v Ženevi? Najprej je obsodil terorizem izven Izraela, zahteval umik izraelskih sil z zasedenih ozemelj ter predlagal mirovne pogovore pod

dalje na 3. strani ■

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 18. decembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.15 Mladinski oder: »Sneženi možje po zraku lete«; 11.00 Nediški zvon; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Mario Uršič: »Dogodivščine podeželskega gledališča ali dnevnik Anatola Firsca«, radjska nadaljevanka; 14.50 Šport in glasba ter prenosi z naših prireditve; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 19. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Tigrova duša — spomini na Alberta Rejca; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 12.00 O ljubezni v književnosti; 12.40 Cecilijanka 1988: Komorni zbor Nova Gorica; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Gospodarska problematika; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.00 Roman v nadaljevanjih: »Noč do jutra« (Branko Hofman); 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Komorni orkester RTV Ljubljana vodi Anton Nanut; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ TOREK, 20. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Svet Boga — Bog sveta; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 In ti, kam pojdeš v soboto zvečer?; 12.40 Cecilijanka 1988: mešani zbor Rupa-Peč; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah - Od Milj do Devina; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Prvo, drugo ali tretje?«; 14.30 Iz Benečije; 15.00 Roman v nadaljevanjih: »Noč do jutra« (Branko Hofman); 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Komorni orkester RTV Ljubljana vodi Anton Nanut; 18.00 Mario Uršič: »Dogodivščine podeželskega gledališča ali dnevnik Anatola Firsca«. Radijska nadaljevanka; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SREDA, 21. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Zdravniška posvetovalnica; 12.40 Cecilijanka 1988: moški zbor Novi Sv. Anton iz Trsta; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.00 Roman v nadaljevanjih: »Noč do jutra« (Branko Hofman); 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Pozavnist Kiril Ribarski ter pianistka Milica Sperovič v našem studiu; 18.00 Spomini na osemindesetdeseto leto; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 22. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Svet Boga — Bog sveta; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Živeti zdravo; 12.40 Cecilijanka 1988: mešani zbor Hrast iz Doberdoba; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Dvigljena zavesa; 15.00 Roman v nadaljevanjih: »Noč do jutra«; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mešani zbor Collegium vocale Graz iz Gradca; 18.00 Četrtekova srečanja: Mal' položi dar domu na oltar — zanimivosti iz arhiva Ciril-Methodove šole v Trstu ob 100. obletnici ustanovitve; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PETEK, 23. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Pogled v restavratsko delavnico (Zorko Pelikan); 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.40 Zborovska glasba; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah - Od Milj do Devina; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Sto nagrad za moj zaklad«; 14.30 Goriški razgledi; 15.00 Roman v nadaljevanjih: »Noč do jutra« (Branko Hofman); 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Godalni kvarteti Pavleta Merkurja; 18.00 Kulturni dogodki; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 24. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Koncert za srce in orkester; 12.40 Zborovska glasba; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »Glas od Režije«; 15.00 Drugi program. Vodi Peter Cvelbar; 18.00 Ženska na odru časa. Henrik Ibsen: »Medda Gabler«; 19.20-01.00 Na vigilijo božično: večer glasbe in besede z božičnim koncertom, igro voščil in s prenosom polnočnice iz župnijske cerkve v Mačkalah.

»Dve kulturi za jutrišnjo Evropo«

V Benetkah, kjer se bo 17. t.m. končala razstava o slovenskem arhitektu Jožetu Plečniku, je bilo 12. in 13. t.m. pomembno zasedanje predstavnikov iz dežele Veneta in iz republike Slovenije. Zbrali so se v palači, kjer zaseda deželni svet, in pozdravila sta jih predsednik deželnega sveta Veneta in predsednik slovenske skupščine. Zasedanju so dali naslov »Dve kulturi za jutrišnjo Evropo«.

Prvi dan so razpravljali o treh sklopih vprašanj: o kulturno-političnem in zgodovinskem razvoju Veneta in Slovenije od srede prejšnjega stoletja do danes, pri čemer sta na slovenski strani nastopila zgodovinar dr. Vasilij Melik in literarni zgodovinar dr. Matjaž Kmecl; dalje o sorodnostih in razlikah med kulturo in civilizacijo Veneta in Slovenije. Tu sta na slovenski strani nastopila umetnostni zgodovinar dr. Emilijan Cevc in spet dr. Kmecl.

Tretji sklop je bil posvečen vlogi krščanstva na področju Severne Italije in Slovenije. Od štirih predavateljev sta bila dva Slovenca: slovenski metropolit in ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar in strokovnjakinja za polpreteklo primorsko zgodovino dr. Milica Kacin Wohinz.

Dne 13. t.m. sta bila na sporedu zadnji sklop — socialni trendi, način življenja v sedanosti in perspektive ob prehodu v 21. stoletje v Venetu in v Sloveniji — nato pa še okrogla miza, ki jo je vodil Ciril Zlobec.

—o—

»ZA IZGRADNJO MIRU
SPOŠTUJ MANJŠINE!«

■ nadaljevanje s 1. strani

odreka pravice, odtuja je etnično ozemlje, zapostavlja kulturo in jezik narodne skupnosti, spreminja izvirna imena in krajevna imena.

Benetke odločno pred Trstom

Kot kratko poročamo na drugem mestu, je bilo ta teden v Benetkah srečanje, ki je potekalo pod pomenljivim geslom »Dve kulturi za jutrišnjo Evropo«. Mišljeni sta bili italijanska kultura na eni in slovenska kultura na drugi strani.

Med glavnimi prireditelji so bili predstavniki dežele Benečije (ne vemo, zakaj se tukajšnji slovenski tisk z Novim listom vred in radio dosledno izogiba tej besedi in uporabljata besedo Veneto), ki je bila tudi pobudnik srečanja. Zato zasluži vse naše priznanje in tudi našo pohvalo.

Na dlani pa je, da je dežela Benečija prevzela vlogo, ki naravno pripada Furlaniji Julijski krajini. Zlasti pomembno in vodilno vlogo bi v tem pogledu lahko imel Trst. Dogaja pa se, da so Benetke dejansko začele polniti prostor, ki je prazen zaradi kratkovidnosti vodilnih političnih sil v Trstu.

Kako bi sicer Trst mogel biti pobudnik takega srečanja, če ima v Rimu poslanca, ki izkorišča vsako priložnost za pobude, katerih cilj in smoter ni poznavanje in sodelovanje med pripadniki različnih kulturnih prostorov, temveč ločevanje, razdvajanje in torej nasprotovanje. Zadnja takšna njegova pobuda je predlog o sestavi parlamentarne komisije, ki naj prouči vprašanje »fojb«; dejansko gre za po-

skus kriminalizacije slovenskega in drugih narodov v Jugoslaviji, predlog sam pa utegne učinkovati kot bumerang, od česar Trst more imeti samo škodo.

Kako more Trst biti pobudnik podobnih srečanj, če so prav njegove vodilne politične sile odgovorne, da se slovenski narodni manjšini ne prizna pravična in globalna zaščita, če se ji še vedno streže po življenju, tako da se ne čuti gotova na lastni zemlji.

Do kdaj bo vse to trajalo?

—o—

SLOVENSKA SKUPNOST
IN JUŽNI TIROLCI

36. kongresa Južnotirolske ljudske stranke, ki je bil v soboto, 10. decembra, v Meranu pod geslom »Glejmo v prihodnost in opirajmo se na lastne moči!« se je udeležela tudi Slovenska skupnost. Na kongresu sta jo zastopala deželni predsednik Marjan Terpin in deželni podtajnik dr. Karel Brešan. Pozdravi gostov niso bili predvideni, pač pa je predsedujoči pozdravil slovensko zastopstvo, strankin zgodovinski voditelj dr. Magnago pa je v svojem poročilu omenil tudi položaj Slovencev v Italiji.

Walesa se je vrnil iz Pariza

Poljski delavski voditelj, Nobelov nagrajenec za mir Walesa se je vrnil v Varšavo po tridnevnem obisku v Parizu. Somišljeniki so ga sprejeli z največjimi častmi. Časnikarjem je dejal, da je zadovoljen s potekom obiska, predvsem zaradi priložnosti, ki jo je imel, da spozna ruskega oporečnika, ravno tako Nobelovca za mir Saharova, s katerim je obširno razpravljal. Oba je v Pariz povabil francoski predsednik Mitterrand zaradi slovesnosti ob 40-letnici sprejetja splošne izjave o človekovih pravicah.

Za Saharova, ki je bil pred tem v Združenih državah, je bilo to sploh prvo bivanje v tujini, za Waleso pa prvo potovanje po sedmih letih, kar je bilo na Poljskem uvedeno izredno stanje. Walesa je imel vrsto srečanj, na primer z zahodnonemškim zunanjim ministrom Genscherjem, s pariškim županom Chiracom in seveda s predsednikom Mitterrandom. Pri stikih s francoskimi sindikati pa je zavrnil srečanje s komunističnim sindikatom, ki je svojčas podprl ukrepe poljskih oblasti proti Solidarnosti.

Huda kriza v Severni Koreji

Huda gospodarska kriza, s katero se že nekaj let sooča Severna Koreja, je verjetno v ozadju dokaj nepričakovanega odstopa ministrskega predsednika Li Gun Moja, ki se bo moral umakniti tudi iz političnega urada partije. Napovedana gospodarska preosnova je povsem odpovedala, saj je Pjongjang že dalj časa odpovedal izplačevanje dolgov tujini. Za novega ministrskega predsednika je bil imenovan Jon Hiong Muk, ki je od leta 1980 tajnik politbiroja. Vest o zamenjavi je široko odjeknila v Seulu, še posebej v gospodarskih krogih, saj se je povprečna vrednost delnic na seulski borzi skoraj podvojila. V Južni Koreji namreč menijo, da bo prišlo do spremembe tudi v severnokorejski zunanji politiki in da bo torej moč pričeti dialog za združitev obeh držav, ali pa vsaj za izmenjavo blaga.

Severnokorejski predsednik Kim Il Sung, ki od povojnih let despotično vodi državo, je medtem imenoval svojega drugorojenca Kim Jong Ila za veleposlanika v Bolgariji. Diplomatsko kariero je pričel že pred osmimi leti, ko je bil vojaški ataše v Beogradu. Njegov oče ga je verjetno poslal v tujino, da se ne bi sprl s prvorojencem, ki je bil že določen za predsednikovega naslednika. Il je avgusta postal veleposlanik na Madžarskem, vendar so ga odpoklicali, ko je Budimpešta vzpostavila redne diplomatske stike s Seulom.

VEČER V DSI V TRSTU

Društvo slovenskih izobražencev v Trstu vabi v ponedeljek, 19. decembra, na zadnji letošnji večer, na katerem bodo predstavili knjižno zbirko goriške Mohorjeve družbe, v kateri so Kalendar 1989, knjigi Miloša Vauhnik in Albina Lucianija ter 14. snopič SPBL. Večer bo v Peterlinovi dvorani s pričetkom ob 20.30.

Nemški tisk o kongresu SVP

Nemški tisk na Južnem Tirolskem in v Avstriji ter na Bavarskem obširno piše o poteku in zaključkih rednega kongresa Južnotirolske ljudske stranke, ki je bil v soboto, 10. t.m., v Meranu. Tisk soglasno ugotavlja, da se je okrepila strankina večina okrog predsednika Magnaga, medtem ko je opozicija izšla s kongresa poražena.

Poražen je bil zlasti podpredsednik Benedikter, ki je odločno nasprotoval politiki strankine večine. Njegova skupina je sicer doživela poraz že na zadnjih deželnih volitvah, tako da nekateri nemški listi že pišejo, da prihaja v Južnotirolski ljudski stranki do generacijskih sprememb. Stara garda odhaja, na njeno mesto pa prihajajo mlajši ljudje. »Süddeutsche Zeitung« iz Münchna piše, da je na kongresu v Meranu šlo predvsem za enotnost v Južnotirolski ljudski stranki, ta enotnost pa se je ohranila in tudi okrepila. Sprejet je bil namreč predlog, naj bi dunajska vlada uradno izjavila, da je zanjo južnotirolsko vprašanje dokončno rešeno, če bo Italija izpolnila še zadnje obveznosti iz južnotirolskega paketa.

Boj proti mamilom, pravšnja stanarina in mature

Italijanska vlada je pred dnevi odobrila vrsto pomembnih zakonskih osnutkov. Veliko pričakovanje je veljalo za tistega, ki govori o boju proti mamilom. Če bo odobreno sedanje besedilo, ne bo več dovoljeno, da kdo jemlje mamila. Odpravljen bo torej določilo dosedanjega zakona 685, ki dovoljuje, da imajo zasvojenici z mamili pri sebi manjšo količino za osebno rabo. Zatiranje kupovanja in posesti mamil za osebno rabo pa ne predvideva zapornih kazni, temveč alternativne kazni, kot so: začasni odvzem vozniškega dovoljenja ali potnega lista, prepoved premikanja zunaj občinskih meja in podobno. Veliko strožje pa bodo odslej kazni za tiste, ki trgujejo z mamili. Zakonski osnutek predvideva nove oblike preventivnega boja zoper uživanje mamil, okrepitev socialnih in zdravstvenih uslug za zasvojenice in stopke za ponovno vključevanje bivših drogiranec v redne družbene odnose. Kazniva bo reklama za mamila, kaznivo bo tudi neprevidno odmetavanje uporabljenih igel.

Vlada je sklenila, da še pred Božičem podaljša začasno prepoved stanovanjskih izgonov. Pripravljen pa je zakonski osnutek o reformi pravšnje stanarine. Postop-

no bo prišlo do uveljavljanja tržnih zakonitosti. Pravšnja stanarina že od začetka ne bo veljala za kraje z manj kot 20 tisoč prebivalci, za nova, prenovljena ali gospodarska stanovanja. Najeminske pogodbe bodo različne za stanovanja, trgovine in hotele.

Za mesta, ki imajo več kot 300 tisoč prebivalcev, bo na razpolago 4 tisoč milijard lir za izgradnjo podzemskih železnic in podobnih hitrih javnih prevozov.

Odobrena sta bila zakonska osnutka o pravici do šolanja in o podpori univerzitetnim študentom. Poseben osnutek pa je posvečen reformi zrelostnih izpitov, ki naj bi stopila v veljavo 1991. Po tem osnutku bodo pismeni izpiti iz treh predmetov, razgovor pa bo posvečen vsem šolskim predmetom. Izpraševalne komisije bodo za dve tretjini sestavljali notranji člani, za 1 tretjino pa zunanji člani. Še naprej bo za oceno na razpolago 60 točk. Do 20 jih bodo izračunali na podlagi srednjega šolskega uspeha zadnja tri leta, do 21 točk bodo delili kot oceno treh pismenih nalog, do 19 pa kot oceno ustnega izpita. Predlog ministra Gallonija, naj bi vsak maturant predložil tudi referat, ni bil sprejet.

20-letnica zbora Consortium musicum

Mešani pevski zbor Consortium musicum iz Ljubljane je gotovo ena najkvalitetnejših slovenskih pevskih skupin. V nedeljo, 11. t.m., je s koncertom v Cankarjevem domu v Ljubljani obhajal 20-letnico delovanja. Pod vodstvom Mirka Cudermana, ki je duša zbora vse od njegove ustanovitve, je zbor za ta jubilejni koncert pripravil in izvedel izredno zanimivo in zahtevno skladbo skladatelja Antonina Dvoržaka, oratorij »Svata Ludmila«, ki ga je skladatelj napisal na besedilo pesnika Vrchlickyja v letih 1885-1886. Oratorij se deli na tri dele in obravnava spreobrnjenje moravskega princa Borivoja in njegove žene Ljudmile. Skladatelj je pomembno vlogo namenil prav pevskeemu zboru, čeprav ima skladba tudi zelo pevne in lepe solistične arije. V teh solo vlogah so peli sopranistka Olga Gracelj, altistka Dragica Kovačič,

tenorist Janez Lotrič in basist Neven Belamarič.

Skladba, ki traja dobre tri ure, je navdušila poslušalce, ki so napolnili veliko dvorano Cankarjevega doma. Consortium musicum pa je s svojimi repertoarskimi izbirami potrdil, da je pevski zbor, ki sicer deluje na osnovi amaterstva, a je istočasno ena redkih skupin, ki lahko s tolikšno suverenostjo in prepričljivostjo izvaja tudi zahtevne skladbe, kot so Dvoržakov Oratorij. V tem smislu gre pohvala dirigentu Mirku Cudermanu. Obžalujemo pa, da oratorija o Sveti Ljudmili ne bomo mogli več slišati, kajti zbor Consortium musicum ne razpolaga s potrebnimi finančnimi sredstvi, ki bi omogočali večkratne postavitve tako zahtevnih koncertov. Ti seveda zahtevajo tudi obvezno orkestralno sprem-

dalje na 4. strani ■

Široka solidarnost z Armenci

Medtem ko je bil sovjetski predsednik Gorbačov na obisku v Združenih državah, kjer je v New Yorku govoril pred glavnim zborom Združenih narodov in nato bil v gosteh pri Reaganu in Bushu, je obširno območje armenske republike hudo prizadel potres. Natančno število smrtnih žrtev še ni znano; pod ruševinami je umrlo nad 60 tisoč ljudi.

Na potresnem območju je še v teku reševalna akcija, medtem ko se po svetu krepi solidarnost in so mnoge države že poslale prvo pomoč. Tako se je prvič zgodilo, da Sovjetska zveza ni odklonila pomoči,

ki jo je takoj ponudil njen glavni tekmeč, se pravi Združene države. Solidarnost torej ne pozna ne meja ne nasprotujočih si taborov.

Zanimivo je dalje, da sovjetski tisk, radio in televizija natančno poročajo oziroma kažejo posledice hude naravne nesreče, grajajo organizacijske in druge pomanjkljivosti, opozarjajo na odgovornosti, se pravi, da ničesar ne prikrivajo, kot se je praviloma dogajalo v preteklosti. Tudi v tem primeru se uveljavljata »glasnost« in »perestrojka«, ki sta temeljni vodili v politiki Mihajla Gorbačova.

Proslava ob 100-letnici Ciril- Metodove šole v Trstu

Z Zdravljico v Venturinijevi priredbi se je v četrtek, 8. decembra, začela v Kulturnem domu v Trstu proslava ob 100-letnici Ciril-Methodove šole pri Svetem Jakobu v Trstu. Pesem je zapel zbor bivših učencev, ki jih je vodil Vlado Švara. Sledil je bogat in zanimiv spored. Kot prva je

26.12. ŠTEFANOVANJE V DEVINU (EUFORIA)

z ansamblom **HAPPY DAY** ob 20.30

Vabljeni udeleženci zadnjih desetih
Štefanovanj

31.12. ob 21. uri **BEG IZ '88**

ANSAMBEL BAMBUS. PIANO BAR.

Vstop samo z vabili. Inf. tel.: 20400

Prireditelj: **SMReK**

nastopila Olga Ban, ki je recitala svojo pesem »Naša šolac«. V jubilejnim nagovoru občinstvu je predsednik pripravljalega odbora Danilo Turk poudaril izredno važno vlogo, ki jo je opravila ta zasebna šola v zgodovini primorskih Slovencev. Zbor nižje srednje šole »Ivan Cankar« od Svetega Jakoba, ki ga vodi Nada Žerjal Zaghet, je nato zapel dve pesmi. Sledili so nastopi Tržaškega okteta, komornega zbora orkestra GM in še mladinskega zbora »Vesela pomlad« z Opčin. Danilo Turk je na proslavi podal še Širokovo pesem »Umril je Jezus«, na koncu pa je nastopil Tržaški partizanski zbor »Pinko Tomažič«, ki ga vodi Oskar Kjuder.

Proslava je obudila med našim življenjem, posebno starejše generacije, živ spomin na nekatere učitelje, ki so vzgajali na tej šoli, a tudi na številne generacije učencev, ki so se v njej šolali. O živem spominu na zgodovinsko vlogo, ki jo je odigrala ta šola, je pričala polna dvorana Kulturnega doma v Trstu.

Predstavo, ki jo je zrežiral Marko Sosič, je predstavljala in povezovala Jasna Rodošek. Ob 100-letnici Ciril-Methodove šole je pripravljalni odbor poskrbel tudi za izdajo brošure, ki so ji dali naslov »Stoji učilna zidana ...« in podnaslov »Spomini in pričevanja«. Na naslovni strani je reproducirana prednja stran zastave sv. Cirila in Metoda, ki so jo izdelale leta 1900 učenske istoimenske dekliške šole pri Svetem Jakobu v Trstu. Slikar Milko Bambič pa si je ob jubileju zamislil spominsko značko, ki so jo delili na proslavi.

SSG iz Trsta v Celovcu

Slovensko stalno gledališče iz Trsta je 8. t.m. gostovalo med koroškimi rojaki v Celovcu. Osmi december je na pobudo Kršćanske kulturne zveze že od leta 1966 tradicionalni dan, ko v glavnem celovškem gledališču nastopajo slovenski gledališki ansambli. Marsikdaj je to edino slovensko gledališko gostovanje v Celovcu. V dvorani s 700 sedeži, ki je bila nabito polna, je tržaški ansambel predstavil Cankarjevega Kralja na Betajnovi v režiji Maria Uršiča. V dveh sezonah je bila to že 41. uprizoritev učinkovite predstave tržaških gledaliških umetnikov.

Kulturnega dogodka so se med drugimi udeležili italijanski generalni konzul v Celovcu Roberto Martini, jugoslovanski konzul Borut Miklavčič, ravnatelj Slovenskega stalnega gledališča Miroslav Košuta, vodilni koroški javni delavci in delegacija Slovenske skupnosti, ki je s tem končala dvodnevni obisk pri Narodnem svetu koroških Slovencev.

20-LETNICA ZBORA CONSORTIUM MUSICUM

■ nadaljevanje s 3. strani

ljavo. Ob okroglem jubileju zboru in dirigentu čestitamo tudi v imenu zamejskih pevcev, ki v zboru Consortium musicum vidijo enega vrhov sodobne slovenske pevske kulture.

Koncert Črnuškega okteta v Devinu

V devinski osnovni šoli je bil v petek, 9. t.m., lep večer, posvečen slovenski pesmi. Domača zbor, Dekliški zbor Devin in Fantje izpod Grmade, sta namreč nova-bila v goste Črnuški oktet iz Ljubljane. Goste in občinstvo je uvodoma pozdravila predsednica dekliškega zbora Devin dr. A. Lenka Legiša, sledil je pozdrav predstavnika Zveze kulturnih organizacij občine Ljubljana - Bežigrad. Oba sta poudarila uspešne stike med društvi, ki delujejo na področju bežigradske občine in onimi v devinsko-nabrežinski občini. Sledil je nastop okteta, pravzaprav septeta, ker je zaradi bolezni manjkal en prvi tenor. Vendar zaradi tega kvaliteta petja ni utrpela škode.

Črnuški oktet se je izkazal kot občutljiv in prefinjen interpret znanih in manj znanih pesmi iz slovenske zborovske zakladnice za moške pevske sestoie. Zlato glasov, dinamika in sploh interpretacija so ustvarile enkratno doživetje med poslušalci, tako da je bilo res škoda, da je na koncertu bilo sorazmerno manj poslušalcev, kot se jih navadno zbere na podobnih prireditvah v Devinu. Pevcem in umetniškemu vodji Vinku Jačeru gre torej res priznanje za lep pevski večer v Devinu.

Pevci in organizatorji so se nato zbrali na družabnosti v prostorih obnovljenega sedeža devinskih zborov. Tu se je petje razleglo še pozno v noč.

90-LETNICA DRUŠTVA PRIMORSKO

V Mačkoljah se je začel v soboto, 10. t.m., niz prireditev, s katerimi proslavljajo 90-letnico društva Primorsko. V Srenjski hiši v Mačkoljah je Aleks Kalc predstavil priložnostno publikacijo, odprli so fotografsko razstavo Maria Magajne z naslovom Mačkolje in Kulturno društvo Primorsko skozi časovni objektiv, sledilo pa je odprtje likovne razstave del Walterja Chendija, Luciana Zonta in Mitje Zonta. Predstavil jih je Jože Koren, Bogdana Herman pa je spregovorila o primorskih ljudskih pesmih. Jubilej so proslavili v nedeljo s koncertom dekliškega zbora Glasbene matice, nato v četrtek, 15. decembra, ko so imeli v Mačkoljah pesniški večer, osrednja slovesnost pa bo v nedeljo, 18. decembra.

ŽIVLJENJSKI JUBILEJ

Skladatelj Ubald Vrabec je slavil v nedeljo, 11. t.m., svoj 83. rojstni dan. Ob tem visokem jubileju mu je Radio Trst A posvetil posebno oddajo, med katero so predvajali njegovo kantato Punt, ki je bila napisana za bas, mešani zbor in orkester. Skladbo so izvajali leta 1964 ob odprtju tržaškega Kulturnega doma. Gre za temo, ki je skladatelju Vrabcu še posebej pri srcu. O Tolminskem puntu iz leta 1713 je Ubald Vrabec napisal tudi opero Tolminski puntarji, za katero je sestavil libretto Janez Dolenc iz Toimina. Doslej ta opera še ni doživela krstne izvedbe. Skladatelju Vrabcu ob rojstnem dnevu iskreno čestitamo in mu poleg zdravja voščimo, da bi to njegovo delo bilo v kratkem tudi uprizorjeno.

16.12.1978 † 16.12.1988

Pred desetimi leti nam je umrl
drugi prijatelj

Sergij Bandelj

V imenu vseh, ki so ga spoštovali
in imeli radi, ohranjamo nanj nepo-
zaben spomin.

Marijan Bajc, Jožko Bizjak, Danilo
Lovrečič, Saša Martelanc, Mario
Maver, Franc Mljač, Gregor Pertot,
Saša Rudolf, Maks Šah, Drago
Štoka in Livio Valenčič

Trst, na spominski dan

KONCERT IN RAZSTAVA V RICMANJIH

V Kulturnem domu v Ricmanjih bo v nedeljo, 18. t.m., ob 20.30 koncert, ki ga prireja KD »Slavec«. Nastopila bosta violinist Igor Kuret in pianistka Seung-Yeuen Huh.

V petek, 16. t.m., bo ob 20.30 otvoritev slikarske razstave v počastitev 20-letnice razvitja društvenega prapora in desetletnice otvoritve kulturnega doma. Sodelujejo slikarji Vekjet, Zuljan, Švara in Cej.

Aktualen in zanimiv seminar v Vižovljah

V novem športnem središču v Vižovljah je bil v nedeljo, 11. t.m., celodnevni seminar o položaju naše narodnostne skupnosti ob 40-letnici ustave in 25 let po ustanovitvi avtonomne dežele Furlanije - Julijske krajine. Dopoldanski del je bil posvečen razpravi o politični sliki Slovencev v naših krajih po zadnjih deželnih volitvah. Sodelavec Slovenskega raziskovalnega inštituta dr. Karlo Devetak je na podlagi volilnih izidov ugotavljal usmeritev slovenskih volilcev in premike v letih od prvih deželnih volitev 1964 do danes. Ocenno zadnjih volitev, kot je občuti Slovenska skupnost, sta nato podala dr. Lojze Tul za Tržaško in Marjan Terpin za Goriško, medtem ko je spregovoril o pogledih mlajše generacije Damjan Terpin.

Popoldanski del je bil namenjen razpravi o novostih zadnjih let, ki vplivajo na našo narodnostno skupnost in predstavljajo izziv tudi za slovensko politično organizacijo. Tako je Bojan Brezigar razmišljal o načinu boja za uzakonitev ustavnih pravic Slovencev skoraj 20 let po neizpolnjeni zahtevi o globalnem zaščitnem zakonu. Martin Breclj se je zadržal pri novih gibanjih v Sloveniji in pri spremembah, ki nastopajo v Jugoslaviji. Pri tem je predlagal v razmišljanje odnos zamej-

stva do teh sprememb. O sožitju med Slovenci in Italijani v naših krajih sta poročala dr. Zorko Harej in dr. Damjan Paulin. Dr. Rafko Dolhar je razmišljal o možnostih in težavah enotnega nastopanja Slovencev v zamejstvu v času, ko se je preživela formula enotne delegacije. Hadrijan Corsi je opozoril na gospodarska vprašanja, ki bi jih morali slovenski izvoljeni predstavniki vse bolj upoštevati pri globalnem pristopu do manjšinske problematike. O izzivu Združene Evrope pa je imel poseg dr. Andrej Bratuž.

Tako dopoldne kot popoldne se je razvila živahna in kritična razprava, v katero so posegli številni udeleženci. Če se je po eni strani čutilo nezadovoljstvo s sedanjim položajem Slovencev v Italiji in tudi s politično sliko naše manjšine, je bila po drugi strani prisotna močna volja po delu za izboljšanje razmer in prenovo marsikaterega pogleda. Srečanje, katerega gradivo mislijo prireditelji objaviti, bo torej izhodišče še za nove poglobitve.

Razpravo je ob koncu povzel deželni tajnik Slovenske skupnosti Ivo Jevnikar.

—o—

ARAFAT JE USPEŠNO NASTOPIL V ŽENEVI

■ nadaljevanje s 1. strani

okriljem Združenih narodov, ki naj se jih udeležijo Palestinci, Izraelci in predstavniki vseh zainteresiranih držav. Poudaril je, da imajo Palestinci pravico do lastne države in naglasil, da se bo boj proti izraelski vojski na zasedenih ozemljih nadaljeval.

Izraelska vlada je Arafatova izvajanja označila za dvoumna, vlada v Washingtonu pa je ugotovila, da Arafat ni priznal Izraelu pravice do obstoja, zaradi česar še ne more biti njen sogovornik.

Mala Cecilijanka v Gorici

Jesenska pevska revija otroških in mladinskih pevskih zborov — Mala Cecilijanka — je v četrtek, 8. t.m., privabila v deželni auditorij v Gorici toliko ljudi, da niso mogli vsi poslušati koncerta. Uvodoma je mlade pevce in njihove pevovodje ter občinstvo pozdravila profesorica Lojzka Bratuž. Sledil je nastop desetih pevskih zborov. Nastopili so mladi pevci iz Štandreža, Števerjana, Devina, Slovenskega glasbenega centra »Emil Komel« iz Gorice, Doberdoba, Podgore, Rupe-Peči in Sodenj ter še otroški zbor osnovne šole Ivan Trinko iz Gorice.

Spored je povezovala Erika Černic. Pevovodje so izbrali za ta nastop v glavnem zanimiv spored, nekatere pesmi so kazale tudi na precejšnjo pevsko kulturo mladih pevcev. Nekateri pevovodje so znali učinkovito izkoristiti instrumentalno spremljavo in sodelovanje otrok pri igranju na Orff instrumente. Mala Cecilijanka je potrdila pomen, ki ga ima pevska dejavnost otrok v kulturnem življenju na Goriškem.

SLOVENSKI MADRIGALISTI V GORICI

Svet slovenskih organizacij bo v predbožičnem času izrazil poslanico miru s koncertom slovenskih madrigalistov iz Ljubljane, ki jih vodi profesor Janez Bolè. V soboto, 17. t.m., bo priredil koncert v goriški stolnici. Na sporedu bodo Monteverdijeva maša, nabožne skladbe Gallusa in Mokranjca ter gregorijanski koral Misasa de Angelis.

SILVESTROVANJE v novi telovadnici v Gorici z ansamblom **VESELI PLANŠARJI** in s pevcem **BRACOM KORENOM**.

Kompletna domača večerja. Vabila so na razpolago v Gorici: Katoliška knjigarna, Romanbar, Trgovina Andrej Kosič in v Trstu v Knjigarni Fortunato.

Odbor goriških skavtov

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE

Rainer Werner Fassbinder

GRENKE SOLZE PETRE VON KANT

Gostuje gledališka zadruga iz Turina

IL GRANSERRAGLIO

v sodelovanju z Goethe-Institut Turin

V ponedeljek, 19. decembra, ob 20.30

v torek, 20. decembra, ob 20.30

v Kulturnem domu v Trstu

v sredo, 21. decembra, ob 20.30

v Kulturnem domu v Gorici

Program prireditev

KUTURNI DOM GORICA

19. (ponedeljek): Gledališka predstava.

20. (torek) ob 20.30: Anton Pavlovič Čehov:

»Striček Vanja«. Režija: Dušan Jovanovič. Prireditelj: Slovensko stalno gledališče iz Trsta.

21. (sreda) ob 20.30: Gledališka predstava (v italijanščini): »Le lacrime amare di Petra von Kant«. Režija: Riky Ferrero e Walter Maloschi. Gledališka skupina: Coop. Gran Feraglio iz Turina.

22. (četrtek) ob 18. uri: Revija gojencev Glasbene matice. Prireditelj: Glasbena matica Gorica.

22. (četrtek) ob 20.30: Film »Anno uno«. Prireditelj: Kulturni dom Gorica.

31. (sobota) ob 21. uri: Silvestrovanje »Beg iz '88«. Prireditelj SMReK.

Na Koroškem ustanovljena Slovenska gospodarska zveza

V začetku novembra so slovenski gospodarstveniki na Koroškem ustanovili omenjeno zvezo. Za predsednika je bil soglasno izvoljen trg. svetnik Franc Rutar, trgovec iz Dobrle vasi, v upravnem odboru pa so: ing. F. Kapun, K. Breznik, J. Lomšek, dr. A. Koren, G. Zablatnik, Marija Hedenik, v nadzornem odboru pa: mag. F. Warasch, dipl. trg. J. Habernik in M. Kunčič. Zveza je nadstrankarska in neodvisna od političnih organizacij. Kot je bilo na ustanovnem zboru splošno mnenje, je lahko le škoda, da je niso ustanovili že prej, kmalu po vojni, pred 40 leti.

SGZ bo povezovala slovenske podjetnike, jih oskrbovala z nasveti in jih obveščala o gospodarskem dogajanju ter oblikovala slovensko gospodarsko politiko na Koroškem. Nastopala bo tudi na volitvah v gospodarska in poklicna združenja v deželi in navezovala stike z ustanovami in zasebniki tako v Avstriji kot v tujini. Celovški »Naš tednik«, ki prinaša poročilo o ustanovitvi SGZ, navaja tudi njen začas-

ni naslov: A-9141 Lido pri Dobrli vasi (tel. 04236/2226233).

Ustanovitev SGZ na Koroškem je pomemben korak na poti gospodarskega razvoja koroških rojakov. Doslej smo o koroških slovenskih podjetnikih izvedeli, da obstajajo le iz njih oglasov v koroškoslovenskem tisku za božične praznike.

Iz koroškoslovenskega tiska povzema mo tudi vest o občnem zboru tamkajšnje Zveze slovenskih zadrug, ki je bil prav tako v začetku novembra v Celovcu. Predsednik Miha Antonič je poročal, da so se posli tudi v letošnjem letu uspešno razvijali in da so uspeli zmanjšati v prejšnjih letih nastale izgube, zlasti pri blagovnem odseku, medtem ko se bančni odsek nadpovprečno dobro razvija. Na Koroškem so slovenske posojilnice, ki imajo pravno obliko zadrug, povezane v Zvezo bank, ki posluje kot centrala in kot osrednja slovenska banka v Celovcu (Paulitschgasse 5). Slovenske zadruge na Koroškem imajo nad 6000 članov.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Čehov naš sodobnik

dernega branja Čehovega teksta. Čeprav je režiser namenil dokajšnjo pozornost čustveni analizi štirih oseb, ki doživljajo podobne tragične usode, je iz teksta izluščil in poantiral prav tisto, kar najbolj žuli moderno postindustrijsko družbo: ekologija in razširjanje uživanja mamil.

Omenili smo podobne tragične usode štirih oseb: tu je nesrečno zaljubljeni upokojeni univerzitetni profesor; njegova mlada žena, zvezana z njim in dozdevne ljubezni; hči iz prvega zakona, ki je prav tako nesrečno zaljubljena, pa bo muki navkljub vdano vztrajala do konca; in še nadarjeni sanjač, zdravnik, ki ne čuti samo osebne osamelosti, pač pa dramo ruske družbe nasploh. Vezni člen je striček Vanja, ki ga je prisotnost na posestvu priletnega profesorja in njegove mlade žene povsem spravila s tira. In prav v duši razklanega strička Vanje je še najbolj prišel na dan Jovanovičev režijski poseg. Hamletove dvome je razdvojil do skrajnosti, ko je vlogo dodelil dvema igralcema, ustvaril iz strička Vanje dvojnika, vsakega z lastno karakteristiko, ki pa se zlivata v enotno figuro.

Priletnega profesorja Serebrjakova je ustvaril Anton Petje, ki je liku zdaj betežnega, zdaj egoistično vsiljivega starca, nekdanjega vročega ljubimca, dodal veliko energije in prepričljivosti. Njegova mlada, komaj 27-letna žena je v izvedbi Maje Blagovič zaživela v vsej ognjevitosti, polnega življenja željne ženske, ki pa se zaveda svoje izbire in torej svojih dolžnosti. Milena Zupančič je kot profesorjeva hči iz prvega zakona zaigrala pristno, veselo, ko se zaljubi v zdravnika, neizprosno in neodpušljivo do očeta, ko ta hoče prodati posestvo. Strička Vanjo

Jovanovičevi postavitvi »Strička Vanje« bi lahko povsem upravičeno dodali podnaslov »Čehov naš sodobnik«, saj je predstava, ki smo jo v petek, 9. t.m., gledali kot tretjo premiero letošnje sezone našega gledališča, do skrajnosti aktualna, bolj rečeno aktualizirana, saj je režiser redno poudaril današnje akutne probleme, ki jih je ruski dramatik zaznal že pred 90 leti, ko je nastal »Striček Vanja« kot prva drama trilogije, v katero spadata še »Tri sestre« in »Češnjev vrt«. Podobno kot poljski režiser in teatrolog Jan Kot, ki je ob koncu 50-ih let strnil svoje poglede in razmišljanja o Shakespearu v knjigo, ki ji je dal naslov »Shakespeare naš sodobnik«, je Jovanovič preanaliziral tekst ruskega dramatika, ga pregnetel, mu ostal sicer zvest, kljub temu pa nakazal novo, pogumno pot mo-

sta podala Tone Gogaia in Vladimir Jurc, vsak s svojega zornega kota, vendar celovito, navdahnjeno, prepričljivo. Zdravnik Borisa Cavazze spada v gledališko antologijo, še posebej njegov pogovor s profesorjevo hčerjo sredi nevihte v prvem dejanju. Čeprav v manjših vlogah so Mira Sardoč, Silvij Kobal, Zlata Rodošek in Stojan Colja ustvarili ubrane, dobro naštudirane in v celoto ubrane like.

Prevod Milana Jesiha je tekoč, scena Marjana Kravosa impozantna, domiselna in spektakularna, glasba Davorja Rocce posrečena, kostumi Doris Kristič pa povsem upeljani v celoto. Gre torej za predstavo, ki bo odjeknila ne le v slovenskem gledališkem prostoru.

»Striček Vanja« je kot kaže razdelil tudi abonentne Slovenskega stalnega gledališča v Trstu. Kritika skoraj v celoti poudarja Jovanovičevo posodobljenje Čehove odrske mojstrovine, ki je nastala pred 90-timi leti, njegovo moderno branje originala, poudarek, ki ga je dal sodobnim človeškim problemom: ekologiji in mamilom, lep del publike pa režiserju očita, da s tem posiljuje tekst, samovoljno spreminja avtorjevo originalno zamisel, z eno besedo: na našem odru si želimo tradicionalno klasične predstave.

Tako po eni strani beremo, da je Jovanovič v Trstu ne le zbral morda najboljšo zasedbo, kar jih trenutno premore slovenski gledališki pro-

stor, pač pa pripravil predstavo, ki je vredna evropskega slovesa; po drugi strani pa slišimo, da takšnih režijskih posegov tržaška publika ne prenese.

Zakaj torej lep del tržaških abonentov zavrača vsako posodobljenje, vsako novost, vsako odpiranje na odru Kulturnega doma, medtem ko se vsaj na videz zavzema za razširitev kulturnega in umetniškega snovanja, odklanja zaprtost in se navdušuje nad pogumnim novatorstvom na primer pri nekaterih angažiranih televizijskih oddajah.

Vzrok bi lahko bil v provincialnosti, saj se redno srečujemo s trditvijo, da so novatorske predstave za velemesto, kjer deluje več gledališč in si ljubitelj dramske umetnosti lahko izbira repertoar in režijska novatorstva. Toda tak pogled lahko velja le za nekatere in ne za večino, ki se je pripravljena odpreti novostim, vendar pri drugih, negledaliških medijih. Verjetneje bo treba vzrok poiskati globlje v zavesti občinstva, ki se mora desetletja zaradi svoje manjšinske pripadnosti soočiti z večinskim narodom, je torej vedno v obrambi in torej vrednoti predvsem tradicijo, pripadnost bistvenim komponentam narodne zavesti, ki naj bi se ne spreminjale, čeprav se časi in z njim vsaj določene vrednote spreminjajo. Kulturni dom, gledališče sta kot vrhunec kulturnega snovanja v tej zavestni pripadnosti, nujno zadnji obrambni tabor, ki naj potrjuje te vrednote in naj istočasno odklanja vse, kar bi jih lahko rušilo. Zato v tem prav gotovo podzavestnem gledanju na vlogo Slovenskega stalnega gledališča v Trstu pridejo na dan zahteve po gledališki nespremenljivosti, po klasičnih predstavah.

Saša Rudolf

Lev Detela: Časomer življenja

Knjigo je izdala Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu, kar je omogočil dar prijatelja te ustanove iz ZDA. Na razpolago pa je v slovenskih knjigarnah.

Lev Detela se nam tudi v tem delu razodene kot svojstven, izklesan pripovednik, ki povsem obvlada odtenke slovenskega izražanja, pa tudi kot odličen opazovalec življenjskega okolja in družbenih razmer. Knjiga je pravzaprav popis njegovih mladostnih spominov in doživetij že od otroških let naprej. Izhaja iz komunistične družine, kasneje ločenih staršev, doživlja tista nevsakdanja povojna leta in razmere, ki se nam danes zdijo kot nekakšne sanje. Odrašča razpet med štajersko domačijo in Ljubljano, kamor ga je bil vzela oče, ki je v tem mestu poučeval kot profesor.

Pri očetu v Ljubljani je odrasel, se lotil študija književnosti, toda ni se predal svetovljanstvu, značilnem za ljubljansko malomeščansko okolje. Njegovo obzorje ostaja zavestno slovensko in na dogodke iz petdesetih let, tako v Ljubljani kot v Sloveniji, gleda s prizadetostjo mladega razumnika. Nekateri opisi znanih dogodkov iz tega časa so tako živi in prepričljivi, kot da bi se dogodili včeraj. Na primer burni dogodki v zvezi s knjigo-pregledom slovenske književnosti, izdano v Berlinu, v katero je prof. Slodnjak vključil tudi pesnika Balantiča (1957).

Najnovejše delo Leva Detela pa ni knjiga spominov, temveč kritika in razčlemba povojne slovenske družbe in njene ideologije, četudi pisatelj tega nikjer ne poudarja ali posebej izrazi, temveč le niza dogodke, ki sami govorijo. Hoté ali ne razkriva kritični mladenič nenehno vso dvojnost veljavne ideologije in se s svojim nemirnim duhom dviguje nad njo.

Ne moremo reči, da je kritik sistema, tako imenovani »disident«, na katerega bi se bila usmerila pozornost senzacij željnega zahodnega sveta, in mu nadela dih junaštva. Za svobodo svojega prepričanja pa se mora nenehno in vztrajno boriti, da ga sistemske gradnje in nadgradnje in njihova menažerija ne ujamejo v svoj idejni kalup. S prodornostjo svojega duha se osvobaja uročenosti neke ideologije, ki je ni spočel povojni sistem, temveč že sistemi pred njim, to je ideologije, po kateri je slovenski človek nujno manjšinski, nebogljen v rokah vladajočih struktur, nekakšen večni proletarec.

Objave in prevodi koroških avtorjev

Avtor Mohorjeve založbe Gustav Januš je v jesenskem programu salzburške založbe Residenz Verlag izdal novo dvojezično pesniško zbirko z naslovom »Wenn ich das Wort überschreite« (Ko bom prekoračil mejo). Januša je prevedel Peter Handke. Razen tega je Gustav Januš upoštevan še v dveh antologijah založbe Residenz Verlag, in sicer s pesmimi v Jungovem almanahu »Was mich tröstet« ter v božični antologiji »Advent, Advent« Aloisa Brandstetterja. Tri pesmi Gustava Januša z naslovi »Domača njiva«, »Novine« in »Solata« bodo objavljene v ruski antologiji slovenske poezije XX. stoletja.

Med avtorje pravkar izšle antologije »Unter der Wärme des Schnees. Neue Lyrik aus Österreich« izdajateljjev Georga Bydlinskega in Petra Loidla iz Mödlinga pri Dunaju, sodita Janko Ferik in Gustav Januš. Oba avtorja Mohorjeve založbe objavljata svoje pesmi dvojezično.

Svoj delež k spominskemu letu 1988 je pisatelj Josef Haslinger (»Politik der Gefühle«, Luchterhand) izdal v založbi Gangan (Dunaj in Gradec). Njegova antologija »Rotweissbuch« je eminentno politična knjiga, v kateri je upošteval kratko dokumentarno prozo »1938 NOW« Janka Ferka.

dalje na 8. strani ■

MARTIN BRECELJ

Nove razmere v SR Sloveniji in Jugoslaviji (Odnos Slovenske skupnosti do matice)

Tradicionalno načelno zadržanje SSK do SR Slovenije in sploh Jugoslavije je rezultatna delovanja dveh principov, ki bi ju lahko imenovali enega nacionalni in drugega ideološki princip. Po eni strani se je kot politična organizacija slovenske narodnostne skupnosti v Italiji SSK vedno zavedala, da mora imeti redne stike s političnim vodstvom SR Slovenije in Jugoslavije, saj je za vsako manjšino praviloma nemogoče, da bi za daljši čas živela povsem ločeno od tako imenovanega matičnega naroda oziroma matične države. Po drugi strani pa je kot zagovornica družbeno-političnega pluralizma v smislu liberalne politične tradicije SSK venomer imela tudi razne zadržke pri sodelovanju z matičnimi političnimi ustanovami in toliko bolj z matičnimi političnimi organizacijami, ki pač pripadajo drugemu ideološkemu svetu. Seveda bi nekaj podobnega lahko ugotovili, če bi govorili o tradicionalnem zadržanju matice do naše politične stranke in sploh do organizacij in posameznikov, ki se v njej prepoznajo.

Oba omenjena principa sta globoko zakoreninjena v sami naravi SSK. Politično povezovanje na narodnostni osnovi je za našo stranko temeljno vodilo, a prav tako temeljna vrednota je zanj demokracija, kakor jo pojmuje liberalna misel v najširšem pomenu. Sama po sebi sta ta dva principa uskladjena, še več, z našega idejnega vidika celo komplementarna, toda v naših odnosih z matico delujeta kot nasprotujoča. Nacio-

nalni princip nas sili k povezovanju z njo, ideološki pa nas pri tem zavira. Spomni velja, da je slednji v prvem obdobju po drugi vojni prevladoval do take mere, da predstavniki dveh bistvenih predhodnic SSK, in sicer Slovenske demokratske zveze in Slovenske katoliške skupnosti oziroma Slovenskega ljudskega gibanja, praviloma niso imeli stikov z matico, razen kot člani javnih uprav in ustanov.

SSK je takoj po svojem nastanku na začetku šestdesetih let ta odnos spremenila in vzpostavila redne stike z matičnimi političnimi ustanovami, pa tudi organizacijami, zlasti s Socialistično zvezo delovnega ljudstva, kar je sicer bilo tudi v skladu z duhom tistega časa, ki ga je označevala vsesplošna odjuga med političnim Vzhodom in Zahodom. Kaj pa danes? So se razmere v zadnjih časih mogoče tako spremenile, da bi bil zrel kak nov korak, da bi premostili tisto našo (a tudi njihovo) zadržanost, ki se poraja iz dejanskega vzajemnega omejevanja narodnostnega in ideološkega principa? Premišljen odgovor bi zahteval izčrpnjšo analizo razmer v matici, pri nas, pa tudi v svetu, kolikor pač tudi splošne razmere v svetu vplivajo na naš odnos do matice. Kratko odmerjen čas pa narekuje, da takšno analizo komajda nakažem, in še to samo v nekaterih delih.

Ena najvidnejših in najaktualnejših sprememb v Jugoslaviji je pravkar izpeljana sprememba zvezne ustave, ki je zahtevala skoraj dve

leti dogovarjanj in večkrat zelo ostrih polemik. Z uvedbo 39 dopolnil so spremenili približno tretjino normativnega dela jugoslovanske ustave. Očitno je to količinsko veliko, drugo vprašanje pa je, ali gre za kokovostno res pomembne novosti. Jugoslovanska državna tvorba bo z novo ustavo nekoliko bolj centralistično ustrojena, kot je bila doslej, kar pomeni, da bodo razne zvezne enote vsaj na papirju imele manjšo avtonomijo in posredno jugoslovanski narodi in narodnosti nekoliko bolj okrnjeno suverenost. Na političnem področju pa bo za kako ped napredoval klasični model predstavniške demokracije. Tako bodo v bodoče splošno, neposredno in tajno volili vse zbere zvezne skupščine, razen zbora republik in pokrajin, ki ga bodo — kot so vse doslej — volile republiške skupščine; poleg tega pa bodo vsi seznanji kandidati odslej odprti. Z družbeno-gospodarskega vidika se bo Jugoslavija nekoliko bolj oddaljila od klasičnega modela realnega socializma ter nekoliko bolj sprostita zasebno iniciativo in uveljavljala tržne zakonitosti.

(Dalje)

SMRT UMETNIKA FORSETHA

V 96. letu starosti je v Stockholmu umrl švedski umetnik Einar Forseth, ki je v svetu poznan po svojih barvanih steklih in mozaikih. Še posebno zanimivi so pozlačeni mozaiki na pročelju županstva v Stockholmu. Pokojnega umetnika Forsetha uvrščajo med švedske ekspresioniste.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »NOVI LIST« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157. Odgovorni urednik: dr. Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart Trst, ulica Rossetti 14. tel. 772151

JOŽKO ŠAVLI

Nagelj - slovenska roža

v.

Na začetku srednjega veka so stare geometrične prvine še vedno osnova slovenskemu okrasu, kakor pričajo upodobitve na najdbah za obdobje od 7. - 9. stol. Vrezi in vtisnine na keramičnih in kovinskih predmetih kažejo vodoravne vrste krogov, navpične črte, prepletajočo se valovnico, cikcak s pikami ipd. (W. Schmid, Carniola 1908). (47) V obdobju ketlaške kulture od 8. - 11. stol., značilne za krščansko Karantanijo, se geometričnim prvina pridružijo motivi iz krščanske simbolike: zlasti križ, lilija, rozeta, zvezda, Jagnje božje, drevo življenja, golob, panter. (48)

Naprej, v obdobju romanike do srede 13. stol. ohranja slovenski okras svoje motive, stilizirane in okrogle, pod vplivom romanskega sloga. V naslednjem obdobju gotike do nastopa 16. stol. se njegov abstraktni značaj začne približevati stvarnejšim rastlinskim motivom. Pojavijo se novi cvetovi, upodobljen je kak lovski simbol (*pes, lisica*). Stiliziranje je še vedno močno. Kjer se enaki motivi ponavljajo, je vsak drugače obarvan. (49) Vendar gre pri tem predvsem za cerkveno, samostansko, redko še grajsko umetnost, ne za ljudski slog. Leseni in vezeni predmeti iz ljudske rabe nam iz tega obdobja skorajda niso ohranjeni in zato ne vemo, če so bili tudi okrašeni.

Nastop novega veka z renesanso (16. stol.) poživi ljudsko umetnost, zlasti po podeželskih cerkvah, ki dobijo tedaj za slovensko krajino značilen slog. Nekdanjim motivom se pridružijo še novi, tako *jelen, pav, petelin, riba, kelih, moštranca, srce, angelske glavice, monogrami*. Pojavi se *trta z grozdem, zvončnice*, pa tudi *nagelj*. Izpričan je na vezenem prtiču z motivi iz Marijinega življenja (Narodni muzej, Ljubljana, 16. stol.). (50) Okras je še vedno povsem poduhovljen. Nagelj ob Mariji ima nedvomno mističen nadih (Marijina rožica), toda obenem se že začrtavajo v okrasu jasnejše slovenske poteze, ki ustrezajo občutju našega človeka.

Še pomembnejšo prelomnico v razvoju slovenskega okrasa pomeni začetek 18. stol., ko ljudski umetnik stopi iz mističnih gledanj in se približa vsakdanjosti.

V zahodni umetnosti se v tem stoletju uveljavi barok, ki poseže s svojo razgibanostjo tudi v slovensko življenje in ustvarjanje, in sicer tako močno, kot se to ni zgodilo nikoli poprej in ne pozneje. Razvojna pot evropskega okrasa se v tem stoletju že končuje, okraševalci se začnejo ozirati po novih vzorcih iz starogrške in staroegiptovske umetnosti. (51) Slovenski okras pa začenja prav tedaj obdobje svojega največjega razcveta, največje razgibanosti in lepote. Valovnica oz. vitica se kot vodilna

in povezovalna črta bolj ali manj izrazito ohranja, četudi večkrat prekinjena. Ob njej pa se pojavljajo svobodne upodobitve, kakor je npr. tudi *vaza z nageljni*, ter drugim cvetjem. Namesto prejšnjega okrašenega roba, dobi sedaj svoj poudarek sredina ploskve in tudi koti. (52)

Vrhunec v svoji lepoti in po bogastvu svojih oblik doseže slovenski okras v 19. stol. Okras postane tedaj v pravem pomenu ljudski, saj ga ne oblikuje več le potujoči slikar ali rezbar, ustvarjajo ga predvsem dekleta in žene na brezštevilnih vezeninah, z vsemi nadrobnostmi, vzorci, narejenimi z ljubeznijo in veseljem do lepote, poetičnosti. V tem okrasju vse živi, vse poje, vse je polno vere in upanja v srečno življenje. V čudoviti skladnosti si sledijo okrasni motivi, kakor: *križi, zvezde, živalce in rastline, srce, vaza, košarice, šopki cvetja, čudovite pentlje*, med cvetjem tudi *šopek nageljnove*; zelo priljubljeni motivi so tudi *ptičice, metulji, vrtnice, zvončnica, marjetice, tulipan, lilije, mačice, lipov list, makova glavica, zlato jabolko* (granatno), nadalje *pikice, črtice, lističi* itd. Motivi učinkujejo pravljico in prav po tem se slovenski, zlasti alpski okras, loči od drugih (tako: J. Karlovšek).

Prastara lepota motiva — živahna valovnica in spirala — se uporabljata do danes pogosto, bodisi na vezeninah kot na drugih izdelkih. V rastlinskem ornamentu se spirala prikazuje zdaj kot cvetni pestič, zdaj kot samostojna vitica. Tretji lepota motiv je čutna črta v podobi črke S, sorodna spirali in valovnici. (53) Slovenski okras tega obdobja prištevamo med najlepše, kar jih

Dragi rojaki v Italiji!

Slovenske POSOJILNICE-BANK na avstrijskem Koroškem Vam želijo

vesel Božič in srečno Novo leto 1989.

Če se mudite na Koroškem, se Vam priporočajo za vse bančne posle:

ZVEZA BANK, Celovec, Pavličeva ulica 5-7
 Posojilnica-Bank Celovec, Bahnhofstraße 1
 Posojilnica-Bank Zila, Beljak/Villach, na Ločilu/Hart
 Posojilnica-Bank Šentjakob/St. Jakob
 Posojilnica-Bank Borovlje/Ferlach
 Posojilnica-Bank Škofiče-Hodiše/Schiefling-Keutschach
 Posojilnica-Bank Bilčovs/Ludmannsdorf
 Posojilnica-Bank Pliberk/Bleiburg
 Posojilnica-Bank Železna Kapla/Eisenkappel
 Posojilnica-Bank Podjuna-Dobrla vas/Jauntal-Eberndorf

POSOJILNICA-BANK

31 × na Koroškem

LEV DETELA: ČASOMER ZIVLJENJA

■ nadaljevanje s 6. strani

On pa hoče ustvarjati, pisati brez utesnujočih psihoz. Toda v tedanjem okolju mu to ni bilo mogoče. Zaradi svobodoljubnosti je nadzorovan. S pesnico Mileno, ki mu je že dalj časa tovarišica, se odloči zapustiti takratno Slovenijo. Ustanovi se na Dunaju, kot že toliko slovenskih izobražencev in ustvarjalcev pred njim. Tu si ustvari z Mileno novo družino, sprejme pogumno vsakdanji boj za preživetje.

Svet je bil Levu Deteli izziv in novo tvegavanje, s katerim se je pogumno soočil. Še več! Dozorel je v evropskega pisatelja, s spisi in romani tudi v nemškem jeziku. V istem jeziku piše tudi številne članke in razprave o slovenski književnosti in kulturi za avstrijske, nemške in švicarske liste. Ni le pisatelj, temveč odposlanec slovenstva v kulturni skupnosti Evrope. Tiste Evrope, ki njegovo sporočilo razume in sprejema.

Ob vsem tem pa se Lev Detela ni odtegnil slovenstvu, njegova umetniška beseda je zajela vse celine, kjer žive slovenski ljudje, od Severne in Južne Amerike, do zahodne Evrope in slovenskega zamejstva s Trstom in Celovcem. Živi iz slovenskega duhovnega izročila, ki mu je trdna korenina, obenem pa zaobseže ves svet kot državljani Evrope.

Iz vseh težav, iz zarote molka nasproti njegovi ustvarjalnosti, izhaja Lev Detela kot zmagovalec, nikdar ni pristajal na barantanje ali kompromis s svojo ustvarjalnostjo in potlačevanjem slovenstva, ki je oblikovalo njegovo osebnost. Njegova beseda je jasna, odprta vsakomur na presojo, česar noče zakrivati z visokoletečimi frazami ali izrazi, ki prevedeni v navadno slovenščino razkrivajo svojo praznoto.

JŠ

poznata zgodovina. (54) Božja simbolika je povsem prešla na svete podobe in monograme. Okras je izraz lepote in ljubezenskega čustva, torej okras v pravem pomenu besede. Različni motivi so lirčno stilizirani in bogato razgibani, vse je razigrano, vse poje, prekipeva. Srce in nagelj sta najpogostejša motiva, v zavesti ljudi simbola ljubezenskega čustva. Rdeč nagelj sam postane tudi simbol slovenstva, tako pomembno vlogo ima namreč v čustvovanju in vsakdanjem življenju slovenskih ljudi.

Slovenski pušeljc

Šopek cvetja, ki ga postavimo v vazo ali komu poklonimo v znak prijateljstva ali naklonjenosti, se po slovensko in po domače imenuje pušeljc. Izraz je nedvomno povzet iz nemškega (Buschel), ki je vsaj deloma spodrinil slovenskega (šop ali čop, šopek). Zlasti po primorskih krajih pa slišimo tudi francoski izraz bouquet.

Seveda pa med rožami ni priljubljen samo nagelj, slovenski ljudje imajo radi tudi druge rože, posebno tiste, ki so najbolj hvaležne, t.j. tiste, ki najbolj cvetijo. Ljubezen do cvetja je ena najbolj značilnih lastnosti slovenskega človeka. Imajo jih po oknih, po ganjku, pred hišo, na vrtu ob ograji ali plotu. Stara mati ali teta npr. skrbno neguje svoj korček na oknu v izbi ter mu šteje cvetove, ki poganjajo tudi pozimi, na toplem za okensko šipo. Cvetje negujejo predvsem žene in dekleta. Na tihem vejo, da to ugaja tudi možem, ki pa tega, sicer za ženski svet značilnega nagnenja, nikoli ne pokažejo.

Slovenska kmečka hiša je po bogastvu različnih rož, ki jo krasijo, mnogo bolj značilna v primeri s tržansko ali meščansko. Na območju Alp, po gorenjskih, tolminskih, koroških ter savinjskih krajih so po kmečkih hišah svoj čas zelo gojili nageljne. Po toplejših nižinskih predelih je že dolgo razširjena gorečka (geranium), imenovana npr. po tolminsko zaradi vztrajnega cvetenja tudi ljubezen. Danes so se razširile grmičaste klare ali bršljanke. Ni manjkala svoj čas tudi vztrajna roža, ki so ji npr. na Tolminskem rekli življenje (begonia semperflorens). Na vrtu je navadno cvetel v mogočnem grmu gartrož, zelo pogoste so bile in so še sabljice ali meči (gladiolus), pljučniki (iris), tudi sirotica ali mačeha (viola tricolor) ter nekatere druge.

Značilen za slovensko alpsko hišo je bil zlasti ganjk. Ne le zato, da so na njem sušili oprane stvari ali čez zimo sirkove panogle, povezane v make (Tolminsko). Z ganjka so gledali, kaj se godi okoli hiše ali na vasi; žena je šla na ganjk pogledat, če se mož vrača s polja; dekle pa, če gre njen fant po poti. Kakor nam pove npr. pesem o Terezinki, ki je po ganjku hodila... Dolgi ganjk na zunanji strani hiše je bil zato poln rož.

Svoj simboličen pomen je imelo na kmetih tudi okno. Fantje so prišli pozno zvečer vasovat ali klicat dekleta pod okno, prinesli lojtre, jih prislonili k zidu, splezali po njih in potrkali na šipo. Če se je dekle v kamri oglasila in prišla k oknu, ga odprla ter govorila s fantom, je bilo to znamenje, da mu je naklonjena. Če mu je

dala še pušeljc t.j. rdeč nagelj, je to pomenilo trajnejše in globlje čustvo. Na oknih kmečkih hiš so zato cvetele vedno lepe rože. Na Primorskem je bila celo navada, da so imeli na enem oknu grmičasti lončnici; eno z belimi, drugo pa s plavimi cvetovi v obliki zvezdic. Imenujejo ju ženin in nevesta (campanula isophilla).

Za poročno slavnost nosita nevesta ter ženin za pušeljc bel nagelj, on pripetega na prsi, ona zataknenega v lase in šopek v roki, prav tako iz belih nageljnov. Bela barva pomeni veselje in prazničnost, ker je barva svetlobe. Bel nagelj je cvet veseliga dogodka, kakor je poleg poroke tudi rojstvo oz. krst.

»Delaj, delaj, dekle pušeljc!« — Ljudska pesem, ki je ogledalo narodovega življenja in čutenja, omenja v ljubezenskih prizorih pogosto pušeljc. Takšen ljubezenski pušeljc sestavljajo rdeč nagelj (dianthus), rožmarin (rosmarinum) in roženkravt (pelargonium radula).

(Dalje)

- (47) St. Vurnik, Doneski k študijam o slovenskem slikarstvu, Etnolog III., Ljubljana 1930, str. 156
 (48) V. Šlibar, Vida Stare, »Drava - meja med Oglejskim patriarhatom in Salzburško nadškofijo v luči arheoloških najdb«, Slovensko morje in zaledje, Koper 1978/79, števil. 2/3, str. 8-10
 (49) J. Karlovšek, itm., str. 41
 (50) J. Karlovšek, itm., str. 101 (slika 67), str. 116 (slika 100)
 (51) J. Karlovšek, itm., str. 43-4
 (52) St. Vurnik, itm., str. 157
 (53) J. Karlovšek, Umetnostna obrt, Ljubljana 1938, str. 88
 (54) J. Karlovšek, Slovenski ornament... str. 45